

Lwowska Naukowa Biblioteka im. W. Stefanyka NAN Ukrainy. Oddział Rękopisów.
Zespół (fond) 141.

ZBIÓR ALEKSANDRA CZOŁOWSKIEGO

DZIAŁ (OPYS) I

1540. O stosunkach gospodarskich we wsiach Bonów i Lubienie XIX w.

STRONY NIEZAPISANE NIE ZOSTAŁY ZDIGITALIZOWANE

W skutek polecenia szanownego Komitetu galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego z daty 9° Października 1847. do Listy 264. mam zasyciż, o sposobie wykonywania robót rolniczych, i innych stosunkach gospodarskich w wsiach moich Bórow i Lubienie, w obwodzie Przemyskim potożonych, następujące ztórye wyjasnienia.

Ad I.

1° Z ciągłych robót około roli, icdyńie tylko oranie odbywa się na wymiar; wszystkie zaś inne parowemi wotowemi lub konnemi zaprzęgami na godziny:

2° Pług pańszczyński pociworny, z dwóch parników zaprzężony, za odpisanie i powinności dwóch dni ciągła parowych, wyornie tak zwany Zamier, wynoszący 1867 Łazni II. na ten sam wymiar i poltada.

Wakowka uskutecznia się zaprzęgami dworskimi, z wzięciem radła parozaprzężonego, mogącego zrobić na ~~XX~~ gim dniu $\frac{1}{4}$ morga.

Prorowanie posiewu odbywa się bronami pańszczyńskanemi, z których każda uprzężona parą koni, zawleka za jeden dzień pańszczyżny, na godziny robiąc około morga.

Skruwienie odbywa się własnymi koniami, z których każdy jeden morg, a w dniach krótszych nieco mniej obrabia.

3° Przy Orce wynosi szerokość 6-8," grubość stiby 4-5" wiedz: poltad o $\frac{1}{4}$ części ptyżory - wakowka tak regulowana, aby poltadowa bruzda na cał skruszyła - Na pagórkach robia się zktady 16-20. stibne, w ptańszczyżnach zagony 8 stibowe.

ad II

4° Lactunek gnoju na fary pańszczyżniane nie przechodzi z lctnaru; na
jstych /

naitych do tej roboty nie używam. Dworskie parowe wozy ładują 8-9. letników - na stopę □ przyciąć można dobrze ugniętego gnoju do 45 & wagi.

- 5° Wywóz oborniku odbywa się zimą i latem, pierwszy w stanie mierzwiastym na 2 ługi, 2 sążnie szerokie, 2 stopy wysokie, waty - drugi w stanie już dobrze ugniętym, do nierównego przycięcia.
- 6° Na morg przestrzeni w ugorowicy uprawie składnie się gnojów fur par. siewiarskich 100-120. pod rośliny okopowe nieco więcej.
- 7° Do trzech fur, dodawanym bywa jeden nastładak.
- 8° Do rozrówniania oborniku na morg czyli 100-120. fur 2 do 4. łodzi parosiewiarskich potrzeba.
- 9° Oprócz zwykłego nawozu, używam także Stewarki /: słamu:/, tu. trzech powozów torfowych.
- 10° Pierwsza wywóz się na pola piaskiste w ilości 200 do 250 fur na morg, drugie używam do posypywania tak wilgotnych, po poprzednim zbrakowaniu i zgrabieniu mechów, w ilości 8-10. kory na morg.

III

- 11° Wiadomo mi jest że siewacz przez dzień przynajmniej 6 kory ozieminy, a 7. iarkyny wysiąć może, lecz w tym roku i tak wszystkie inne tak i ta robota znacznemu uległa uszczerpkowaniu.
- 12° Na morg wysiewa się ozieminy do 26. gary, bezmienna do 40. a Owsa, 48-50 - konieryny, lucerny, brianski, raigras 4-5. gary.

IV

- 13° Wyjąwszy karczki, i niedane owoce - z resztą wszystkie inne gatunki zboża zrywać się sierpem - pomimo użycowania, nie udało się dotąd w prowadzić kofy do sprzętu, bardzo nowość przynosząca ułatwienie, i oszczędność pracy; - nie łatwo znaleźć przystęp w naszego ludu.

14. W roku bieżącym trzeba było w przecięciu do nacięcia i związania tu, dzień ztżenia 1. kopy, iednego kęca, do wykoszenia morga 5-6. kopy wydającego 1/2 kosarza.

15. Kiednego morga zebrano w przecięciu w obudwoch wsiach Borow i Lubie-

śiw.	<u>Przenicy oximey</u>	kup.	10.
	<u>" jary</u>	"	12.
	<u>Kyta oximego</u>	"	7.
	<u>Żeczmięcia</u>	"	6.
	<u>Owsa</u>	"	6 1/2
	<u>Grochu</u>	"	8.
	<u>Arceki</u>	"	4.

16. Snop Przenicy trzyma obwodw 40. wysoko: 46. cali Wagi 10 3/4 k wied:

"	<u>Kyta</u>	<u>39.</u>	<u>56 "</u>	<u>11 1/4 "</u>	"
"	<u>Żeczmięcia</u>	<u>39.</u>	<u>42 "</u>	<u>7 3/4.</u>	"
"	<u>Owsa</u>	<u>36.</u>	<u>46 "</u>	<u>6.</u>	"
"	<u>Grochu</u>	<u>60.</u>	<u>50 "</u>	<u>12.</u>	"

17. Lniwo w 1/7. powinnością pariskrypciana, w 6/7. najmniejszym obrobione było - najmniejsza płacono gotowka - skutek roboty był w obudwoch ka, tegoriach ieden i ten sam, w ogólności bardzo kły i nie odpowiedni.

18. Mów pariskrypciany parowy kadię Kyta i Przenicy 1/2, Żeczmięcia 2. Owsa i Arceki 2 1/2 kopy, które x kładają się częścią w Stodolach, częścią w styrkach.

V

19. Mtuca w dżurzym dniu po kopie oximey, 1/2 jaryny, w krótszych dniach pierwszey o 10. drugiey o 20. snopów młicy - przytym zboże oczyszczają i do spik- linia wnoszą.

20. Kwa najem nie mtući się, gdy:

21. Jest mtocarnia, wymłacająca o sile 4 koni, x pomocą 7^m ludzi, 40 kopy kboia; przez dzień.

22. Wydanki ziemniaków są tego roku w ogólności słabe; przyczyna tego było nie sprzyjające w czasie kwiatu powietrze — oraz i ta okoliczność, że na wczesniejszych łobozach więcej rozpusztano niż zgłodniało chłopskie przez zmywanie kłosów wielkie sokoły zjadły — Wydobyć ziemniaków młocarnia pod dozorem umiarkowanym i gorliwym o wiele dotychczasowe niż po cejach — Waga stony z płową po jednej kopie najwzniejszego łbozia, takim jest było przyciąć można na 500. najlepiej takim Cwicz na 220 - 230. lb.

VI

23. Kartofle sadzą tu zwykle pod skibę na 29^{im} ptugiem, w potowie na gnojnym pszenicyjstwie, w potowie na gnojnym świeżych gnojach — Na morg wychodzi, a tych średnicy wielkości do 12 korcy. —

24. Po wyróżnieniu na 2-3 cali, bywają na kłocy lekkimi bronami bronowane, w dalszym ciągu w roście aż do kwiatu dwa razy pturkami ogartane, a gdy tego potrzeba motykami poprawiane — Bronowanie parsiżyna, ogartanie skarbowemi, odbywa się zapługami. —

25. Pospolicie wyrosną kartofle na dworskich łanach ptugiem szerokim bez traw, sta, tak zwanym łopatnikiem — w pewnych odstępach, tykami na drodze która ptug robi, odraczone, rostawiają się ludzi i których kardy idącym kosykiem i motyką zaplatnony, zaimuje się zbieraniem na wierzach wyrucanych, i wydobywaniem ziemi przysypanych kartofli — „konczyw” się te roboty na swej wydriatce, przechodzi na drugą skibę — odraczone przetraczone chłopskie, podstawiają zbieralnikom próżno kosyki, a zaplatnione odnośią do stony w pobliżu na wozach stojących — tym sposobem może być, że robotnik przy rozsądnym dozorem i pełnych kartoflach 6-7 kory nabierać. W tym roku nie urodzonym idem robotnik nie nabierał nad 2. a morg nie wydał nad 25 kory — a tak wzięto do morga 12 zbieraców. —

26. Kartofle zwożą w 8 korcowych stonykach dworskimi wółami — i składają w kopce 100, lub 200. korcowe, na tym samym łanie, gdzie zebrane — w długiego doświadczenia znajdują ten sposób przechowania najłatwiej,

najtańszymi i najwzrostliwszymi - byle tylko dać kartoflom dobre wyparować, pozostawić ich pod lekkim nakryciem aż do nastania mrozów, w którym to czasie oprócz grubej warstwy okuciastej słomy, nadto przynajmniej na tokić grube obrucanie, ściemi - a na samym wierzchu pokrycie budyliny kartoflanej dostać powinny. -

27. W tym roku bez różnicy wzrostu kartofli, okazata się około 24. Lipca, jesią, wierzim rdzawych plamiek, później zupełnym całego budyła zezamienieniem, y uschnięciem, najmocniejsza choroba, w której skutku wysychać i całego kolwiska wierzku rosnać przestały, najmocniejsza gnić porażyły, a ostatecznie najgorzej plon, bo tylko 2/4 ziarna wydały. -

28. Dotad oprócz kartofli, i ogrodnin, niebyły inne rośliny okopowe w polu uprawiane.

VII

29. Kosarę tak pariskoryżniany jak i najtę nie ukości więcej nad 1/3 części morga łaki, do wysuszenia i zgrabienia po iednym kosarzu potrzebowano 3. a iedni czas był słotny, i więcej robotników. -

30. Pasza i siano składane bywają w sterty których łazien wydaie 30. - 35 - letnarcio a fur 6. - Łaki różnią się w ryżności, i tak najlepsze 16-18 - najgorsze 9. - 10 - lett: siana, a 1/3 stawy wydaie.

VIII

31. Od dawniejszych lat siano bywają czerwona konioryna, Wyka, na zbior paszy, biata konioryna na pastwisko; pierwszey zbiera się z dwóch części na morga 30 - 40 - lett: drugiej z iednego części około 30. lett. Łaki także nasiane w tym roku Lucerna, Pstranka i Mieszanki ugorowych i łakowych traw, o których plonie dopiero w latach następných doniesć będzie można. -

IX

32. Lasy mieszane składają się z Sosniny, dębiny, buczyny, grabiny, cisieniny. /.

iasieniny, brzozy, olszyny, osiczyry.

23. W oddziatach z samego miękiego storonych drzewa, wyrina się roczne zręby, w pier; zostawiając tylko nieco drzew, dla ochrony porostu porombowego.

W oddziatach ras' gacie twarde i szpilkowe drzewo z miękim pomieszanem, zostawia się sosny, demby i buki, tak że to pnie trwają 2 do 3 pokoleń miękiego drzewa, i w tym ostatnim razie zaimuic się dwa roczne zręby.

24. Drzewo na opat pniekowane, składa się w tetry lub sazi - z których pierwsze na 8. drugie na 4. par' szczytanych fur, tadowane bywają -
Prosumie się nie zworac utasnem zaprzegami podwojny nabiera się, tadowek . -

25. Oprócz materiału opatowego i buduleu wydaia lasy chust, nieco kwierzy, ry, tawieci Kotędzi, bukwi, gryboiu, orzechoiu, które ostatnie staja się naj, częściej dobrą zdobyczą włościan miejscowych. -

X

26. Lajozegi dworskie składają się obecnie: z 20. wotow 12 koni roboczych.

Inwentarz żyjący:

Konie stadnych około 100 sztuk

Bydła rogatego " 120 "

Owice " 800. "

Stan powyższych dobytkoiu, nie jest iszere ani w lixbie, w reputniony, ani w rasie ustalonej - i wymaga ~~inwent~~ ^{III} ciągłego nakładu, zewzym dochod cysty z tego zwiatu, nie da się iszere obliczyć:

27. Prelewdi' skarbowca dzieli się na dwie kategorie. do pierwszej należą ludnie rzonacia, pospolicie gospodarie gruntowi lub ich synowie, zięciowie. Ci dosta, ią rocznie 8- do 10 korcy twardego zbozia, Obuwie, płutno, opuszczenie po, winności inwentaryalny składający się z 57 dni, kapłena, kur 2. Motkoiu 4. i. t. d. do drugiej chtorej biżenni, ci dostają wikł, obuwie, płutno, 15- 20. Kł. Wł. zastug, oprócz accidensu od porychowku Krebiat, cielat, iagniat. i. t. d. Gospodame litęsi wrysey pny bardzo liczyneych familiach, i matym gospodarstwie / posiadają po 11. 12 morgoiu ziemi / nadko kiedy

znajdują się w potrzebie trzymania sług, i płaca ich przynajmniej o 1/2 mniej, niż dwór.

XI.

38. W Rozległości gruntowej posiadania w Bonowic

Dwór gruntów ornych 702. Łak 80 ¹²²⁶ Lasek 545 ⁷⁰²

Gromada " 2070. " 731. " "

w Lubieniach

Dwór " 380 " 210 ⁴²⁹ " 542 ¹¹⁹⁰

Gromada " 1141. " 658 ¹¹⁰ " 121 ¹¹²

39. Ludność Bonowa i okolice.

Gospodariów 220. Komorników 52. ogółem Osób 1020.

Lubień

Gospodariów 200. Komornik: 86 " " 1149.

40. Dotąd prowadzi się gospodarstwo trzeczpolowe, i tylko mała część pola w obu, - dwóch wsiach została pod płodozmianną, którego kolej następująca:

Ugor

Pszenica orna w gnoju

Chartyfle - Groch

Jeżmień i Koniokryna

Koniokryna

Żyto.

Owies.

Pracując z większą częścią pól, w kolej płodozmienną, znajdują trudności do pokonania przeszkody, w nie dogodnym położeniu między włościańskimi posiadłościami, i wykawatkowaniem gruntów dworskich, czemu by iedyńc tak trudno do przeprowadzenia w porównaniu naszej regulacji gruntów zaradzić mogła.

41. Przez cały rok gospodarstwo użyto:

a w zaprzęgu wotowych rachując po 250 dni roboczych w

roku/.

	ciąte.	Pisze.
w Rokach Dni ciągłych	2500.	
b) z zapoznawaniem kosztach rachunku po 250 dni roboczych w D.	1250.	
c) pańszczyznianych z obywatelami wotaci	5720.	
d) przynajętych	156	
e) pięcioletnich dni pańszczyznianych od obud. wotaci		11445.
f) " " najętych za gotowizną		10582.
Przebieg dni		9626 - 22027.
Z czego odtrącawszy na roboty, probacze		1000. - 2000.
Obrotowo do gospodarstwa li rolnego		8626 - 20027.

Liczba mierzad kawa.	Zabawa dla podania cen najmniej	Cena najmu w H.W.				
		za dzień		na tygodnie		ad.
		zł.	gr.	zł.	gr.	
1.	Plug zwykły parobylany lub czerobylany			2.		
	a) do portadu					
	b) do hakowki lub odwrutu					
	c) do Orki					
2.	Para brzo					
3.	Zwykła furka parobylana lub czerobylana					
4.	Odstawa soga lub latwa druz (mur x odlegloscia)					
5.	Inne odstawy " "					
6.	Placownik z kofa do paszy			26.		
7.	" x grabiami					
8.	" x kofa do zboza					
9.	" x sierpem			28.		
10.	" x sekira					
11.	" x rydlem lub motyka do okopywania					
12.	" " " " wykopywania					
13.	Z młoteczek					

Lisba ponad. kawał.	Tabelka dla podania cen najmu.	Cena najmu w W.W.				uwaga
		za dzień		na tydzień		
		Złr.	Gr.	Złr.	Gr.	
14.	Pogonia	
15.	Slawianie sągów lub Latrow	
16.	Picie rowoju	
17.	Grodzenie ptotow	
18.	Pomoenie przy budowlach	.	30	.	.	

Bonos 30. Grudnia 847.

Josef Lewicki

Skanowanie i opracowanie graficzne na CD-ROM :

ul. Krzemowa 1

62-002 Suchy Las

www.digital-center.pl

biuro@digital-center.pl

tel./fax (0-61) 665 82 72

tel./fax (0-61) 665 82 82

Wszelkie prawa producenta i właściciela zastrzeżone.

Kopiowanie, wypożyczenie, oraz publiczne odtwarzanie w całości lub we fragmentach zabronione.

All rights reserved. Unauthorized copying, reproduction, lending, public performance and broadcasting of the whole or fragments prohibited.